

ВІЧНЕ І ПЛИННЕ В ОСВІТІ АРХІТЕКТОРА

© Богданова Ю. Л., 2019

Проаналізовано способи, якими архітектори здобували освіту в минулому, та зазначено їх позитивні та негативні особливості, подано рекомендації щодо покращення архітектурної освіти сьогодні.

Ключові слова: університетська освіта; майстер; синтез теоретичної та практичної освіти; абстрактні та реальні завдання.

Постановка проблеми

Питання “Як вчити і як навчити архітектурі” виникає відтоді, як існує архітектурна освіта. Як провадити навчальний процес так, щоб, пройшовши всі необхідні його етапи, студент зберіг любов до свого фаху, але був готовий також вирішувати реальні завдання буденності? Як підготувати архітектора так, щоб він одночасно, залежно від ситуації, був і прагматиком, і митцем, який може запропонувати новітні рішення, які до нього ще не були відомі суспільству? Історія цих та інших питань, надзвичайно актуальних, насправді давня, їх порушували та обговорювали в минулому не менш напружено та жваво, ніж сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Від початків становлення Львівської політехніки і до наших днів питання організації вищої технічної освіти не втратило актуальності. У друкованому органі Політехнічного товариства у Львові, одному із найвідоміших журналів загальнотехнічного профілю в Австро-Угорщині – “Czasopismo Techniczne”¹ неодноразово друкували дописи викладачів на цю тематику [1–3]². У них, передусім, обґрунтовували необхідність у підготовці значної кількості фахівців різних галузей на місці, а не одиниць у столиці – Відні, як це було раніше. Другим пріоритетним питанням завжди була якість освіти, удосконалення навчальних програм та поєднання теорії та практики у навчальному процесі. Напевне, відколи існує вища школа, точиться боротьба двох протилежностей – академічної освіти із науковим підґрунтям та освіти вузькопрофесійного спрямування, замкнутої чи то на певні персоналії, чи на професійно-технічні школи нижчого рівня акредитації. У своїх інавгураційних промовах ректори неодноразово звертали увагу на переваги навчальних закладів вищої школи стосовно виховання творчих та незалежних експертів у різних галузях і можливості подальшої їхньої швидкої адаптації до змін.

Серед опублікованих в Україні наукових праць щодо освіти архітекторів у вищій школі велика кількість розвідок належить представникам львівської школи, зокрема В. Проскуракову [4], Б. Черкесу [5, 8], С. Лінді [5], А. Рудницькому [6], Г. Петришин [6–8], Ю. Петровській [9] та ін. В них опрацьовано історичні дані, пов’язані зі становленням та розвитком фаху архітектора у Львівській політехніці, а також окреслено проблеми та здобутки сьогодення. Доволі детально можна ознайомитися із діяльністю, пов’язаною із проведенням конкурсів та студентських

¹ Перші номери з 1877 до 1883 рр. виходили під назвою “Dźwignia”. У 1883 р. назву змінили і до 1939 р. часопис виходив як “Czasopismo Techniczne”.

² Насправді дописів значно більше, ці вибрано для прикладу.

конференцій, міжнародних обмірів та практик, науковими публікаціями викладачів та захистами кандидатських та докторських дисертацій.

Проте, незважаючи на таке детальне опрацювання матеріалів, питання: “Як правильно навчити фаху архітектора” досі залишається доволі дискусійним та відкритим.

Формулювання цілі статті

Метою публікації є спроба висвітлити способи, якими архітектори здобували освіту в минулому, із зазначенням їх позитивних та негативних особливостей, та сформулювати рекомендації щодо покращення освітнього процесу сьогодні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Щоб відповісти на питання: “Як сьогодні навчити архітектора”, необхідно дослідити способи, якими раніше архітектори здобували освіту.

Школа від майстра, або цехова

Нині часто можна почути твердження, що класична університетська освіта вже давно не є актуальною. Набагато більше користі майбутньому архітектору може дати навчання безпосередньо в майстра, і чим популярніший майстер, тим якісніше він зможе підготувати свого учня, створивши власну школу і стиль. Це питання зовсім не нове. Воно виникало у різні часи, відколи існує класична університетська освіта, як опозиція їй. Проте це питання не нове і з погляду на історію, адже цехова освіта існувала і в середні віки, і в часи Ренесансу, і пізніше. Колись дебати з цієї теми вже провадилися на шпальтах друкованого органу Політехнічного товариства. На початку 1929 р. інженер Кароль Махальський написав доволі розлогу статтю про реорганізацію вищої школи на зразок шкіл майстрів [10]. Його порівняння підготовки студентів із випуском машин на заводі сьогодні видається досить дивним, але на початку ХХ ст. – епохи завоювання міст автомобілями, напевно, виглядало дуже модним. Проте у своїй публікації К. Махальський порушив низку актуальних і сьогодні питань: поєднання теорії та практики, якості навчання, необхідної кількості спеціалістів, яких випускають щорічно, послідовності оволодіння знаннями, постановки реальних завдань у навчальному процесі, постійних фахових практик для викладачів тощо. З певним відривом у часі, цього ж року, опублікована стаття-відповідь інженера Антонія Рожновського [11], що мала на меті “пролити світло” на оманливі судження попередника. Оponent розвінчував ідею, що школа майстрів є єдино правильною, адже проблеми, що в ній вирішуються, націлені лише на потреби сьогодення, і вона не здатна підготувати фахівців, які змогли би творчо еволюціонувати в часі, адже вони вивчили не загальні основи фаху, які можна використовувати завжди, а виконували тільки дуже конкретні завдання. Інша проблема навчання у майстра полягає у тому, що учень, який від самого початку потрапляє під сильний вплив свого одноосібного вчителя, може так ніколи і не звільнитись від нього, залишившись у його тіні. Так само він навряд чи буде готовий приймати самостійні рішення. Учень зможе якісно працювати тільки над тими питаннями, які він опрацював під керівництвом свого вчителя. Всі інші залишаться нез’ясованими.

Інженер А. Рожновський доволі детально висвітлив особливості **університетської технічної освіти**.

Наприклад, він цікаво сформулював бачення якості освіти – “для фахової школи необхідним є відповідний вчитель, який має практичну та теоретичну освіту, рівень якої ніколи не буде надзвичайно високим, головне, щоб він міг знайти спільну мову з учнями. Він має любити свій фах та бути жертвовним, і тому тут не відіграє великої ролі його посада, бо на добре оплачувану посаду теж можна не набрати відповідних викладачів” [11, с. 143]. Дуже слушним було зауваження про те, що у жодній школі не можна навчити усього, що знадобиться фахівцю (архітектору) впродовж усього його життя, коли він працюватиме за спеціальністю. І це не становить проблему. Вища школа повинна дати мінімальний комплекс найважливіших теоретичних та практичних знань, користуючись якими, можна буде прогресувати далі.

Справді, отримуючи класичну підготовку, студент переходить з кафедри на кафедру, від викладача до викладача, опановуючи багато предметів і вирішуючи різні поставлені перед ним завдання. В підсумку архітектор, що здобув вищу технічну освіту, готовий не тільки справитися із великою кількістю різноманітних питань, а й працювати за дотичними спеціальностями, такими як ландшафтний чи графічний дизайн, проєктування меблів та інтер'єру, кіноіндустрія, музейництво тощо. Недоліком цього виду освіти є доволі високий ступінь узагальнення і опрацювання абстрактних, нерідко відірваних від реального життя завдань. Усе це не дає можливості студенту під час навчання виробити власного стилю. Тому після завершення університетської освіти архітектора ще не вважали закінченим спеціалістом (майстром). Щоб опрацювати проєкти самостійно, мати можливість ставити власний підпис під ними та керувати будівництвом, архітектор був змушений після закінчення університету пройти трирічну практичну фахову підготовку в приватному або державному архітектурному бюро. Тільки після неї освіта вважалася закінченою. Потреби ж у кількості фахівців диктує час, і тому вони постійно різні. Немоżliво наперед визначити, скільки, наприклад, архітекторів необхідно буде через два роки.

Індивідуальний навчальний план для здобуття фахових знань

Справді, колись багаті люди, після закінчення класичної освіти у навчальному закладі, здійснювали подорожі світом, ознайомлюючись із діяльністю різних, на той час відомих архітекторів та представників інших дотичних спеціальностей, які були носіями найпрогресивніших думок та реалізацій, активно формуючи думку широкого загалу. Тільки ознайомившись з певною кількістю фахівців у своїй галузі, можна було виробити власний стиль і бачення. Питання обмеження одним архітектором чи одним бюро ніколи не поставало.

Відомий архітектор Фрідріх Кізлер на початку ХХ ст. у пошуку витоків авангардного мистецтва й архітектури здійснив довгу мандрівку різними містами Європи та світу, ознайомившись з діяльністю Адольфа Лооса, групи "Стиль", режисера Дадлі Мерфі, поета-дадаїста Трістана Тцари, художників Фернана Леже та Марселя Дюшана [12]. Згодом, осівши у Сполучених Штатах Америки, Ф. Кізлер створив та опрацював власну теорію побудови архітектурного простору, яку назвав "корреалізм".

Проте такий вид пізнання фаху та самовдосконалення малодоступний для середньостатистичної людини.

Висновки

Сьогодні, коли наші міста наповнюються репліками закордонних архітектурних об'єктів, що не враховують ні місцевих культурних традицій, ні середовища, в якому розташовані, питання професійної освіти та пошуків нових її методів є не менш актуальним, ніж колись. Відповіддю на виклики повинен стати комплексний підхід до викладання архітектурних дисциплін. Обов'язковим початковим етапом має стати набуття різноманітних загальних знань у закладі вищої освіти технічного спрямування, що є платформою для успішного творчого старту архітектора у майбутньому. Проте це навчання в жодному разі не має сприйматися як закінчення підготовки фахівця, як хотілося би сьогоднішнім працедавцям. Після завершення першого етапу навчання і отримання диплома вищої школи обов'язково повинен розпочинатися другий етап, коли працедавець має взяти на себе зобов'язання з продовження фахової підготовки майбутнього архітектора. Не важливо, чи це буде закордонний гуру-архітектор, чи місцеве архітектурне бюро, чи державна проєктна організація, – необхідно усвідомлювати, що без цієї ланки процес підготовки фахівця не можна вважати закінченим. Не останнє місце займатиме і обмін досвідом, як у межах однієї держави, так і з виїздом за кордон, залежно від особистих можливостей кожного. Надзвичайно схвалювалися у всі часи прикладні практики та екскурсії студентів. Тому синтез теоретичної та практичної освіти повинен обов'язково зберігатися, але велике значення має ще й послідовність її опановування, аби зберегти індивідуальність кожного майбутнього архітектора.

1. *O technikach cywilnych z upoważnieniem rządowem i o potrzebie takowych w naszym kraju* // *Dźwignia*. No. 1, 1877 r. Lwów. Str. 3–4.
2. *Pełycya wniesiona do Wysokiego Sejmu krajowego w sprawie stabilizacyi inżynierów okręgowych* // *Dźwignia: rocznik V*. No. 9, 1881 r. Lwów. Str. 89–90.
3. *Łopuszański Jan. Na marginesie artykułu "Szkolnictwo techniczne w odrodzonej Polsce"* // *Czasopismo Techniczne. Rocznik XLV*. No. 21, 1927 r. Lwów. Str. 346–348.
4. *Прокуряков В. І., Невада-Висоцький Я. Напрями навчального і пошукового проектування кафедри дизайну архітектурного середовища Національного університету "Львівська політехніка" і кафедри архітектури й урбаністики Політехніки свєнтокишиєської тепер і в майбутньому* // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – № 895. – С. 73–77/
5. *Bohdanova J., Cherkes B., Linda S. Źródła modernizmów – edukacja architektoniczna na Politechnice Lwowskiej*, [w:] *Lwów:miasto, architektura, modernizm*, red. B. Cherkes, A. Szczerski, Wrocław 2016, s. 371–403.
6. *Рудницький А. М., Петришин Г. П. Традиція здобуття наукового ступеня в архітектурній школі Львівської політехніки* // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. – № 568. – С. 333–344.
7. *Наукове обличчя архітектурної школи Львівської політехніки у 1944–2010 роках*. // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – № 674. – С. 397–412.
8. *Черкес Б. С., Петришин Г. П. Формування дизайну у Львівській архітектурній школі* // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – № 674. – С. 94–108.
9. *Петровська Ю. Р. Мистецька освіта у Львівській архітектурній школі в міжвоєнний період 1919–1939 (1945) рр.* // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – № 728. – С. 254–259.
10. *Karol Machalski. W sprawie reorganizacji szkół mistrzów*. // *Czasopismo Techniczne*. No. 3, 1929 r. Lwów. Str. 41–43.
11. *Rożnowski Antoni. Kilka uwag do artykułu: „W sprawie reorganizacji szkół mistrzów”* // *Czasopismo Techniczne*. No. 9, 1929 r. Lwów. Str. 142–143.
12. *Bohdanova Yuliya. Creativity of F. Kiesler on the background of modern art tendencies* // *Architectural Studies*, Vol. 3, No. 2, 2017. P. 72–78.

Y. L. Bohdanova

Lviv Polytechnic National University,
Department of architectural environment design

THE ETERNAL AND THE TEMPORARY IN THE EDUCATION OF AN ARCHITECT

© Bohdanova Y. L., 2019

The question “How to teach and how to study architecture?” has been appearing since the beginning of architecture existence. How to carry out an educational process in such a way that having passed all of its stages the student would keep loving his occupation and at the same time was ready to solve real everyday tasks? How to prepare an architect so, depending on the situation, he was both a pragmatist and an artist who can propose modern solutions which have not been presented to the society before?

In order to answer certain questions, it is necessary to define the ways in which the architects have been getting an education until today.

A statement, saying that classical university education has been outdated for a long time can be frequently heard nowadays. A future architect can get a lot more benefit by learning from a professional directly; the more popular a professional is, the better he can prepare his apprentice, having created his own school and style. This question is not new at all. It has been arising in different periods since the times classical university education exists in opposition to it. However, it is not new from the point of view of history as well, since workshop education existed in Middle Ages as well as Renaissance times and later. Its problem is that an apprentice, who from the very beginning is under strong influence of a great master may

never come from under it, having stayed in his shadow. At the same time, he is likely not to be able to make independent decisions. The student will be able to work on high quality level only on those issues which he touched upon under the supervision of his teacher. All the others will stay unknown to him.

While studying at university a student moves from one department to another one, from one teacher to another one, gaining proficiency in a lot of subjects as well as solving various set tasks. As a result, an architect who has got classical education is ready not only to answer a big amount of various questions but also work in related fields, such as landscape or graphic design, furniture and interior design, film industry, museology and others. The drawback of such education type is quite a big extent of generalization and working up the abstract, quite frequently cut off from real life tasks. All of this does not make it possible for a student to create his own style in the process of studying. For this reason, after university graduation, there has always been a three-year practical professional training in a private or public architecture bureau. Only after it the education was considered to be finished.

In fact, after getting classical education in an educational institution rich people used to travel around the world where they would get acquainted with activities of various, famous at that time architects. Only having acquainted themselves with a certain number of professionals in their field, they could form their own style and vision. The question of being limited by one architect or one architect bureau was never raised. Therefore, at the beginning of the 20th century a famous architect Frederick Kiesler, in the search of origins of avant-garde art and architecture, acquainted himself with an activity of Adolf Loos, group "Style", a director Dudley Murphy, a poet-Dadaist Tristan Tzara, artists Fernand Léger and Marcel Duchamp.

Nowadays, when our cities are being filled with replicas of foreign architectural objects, which do not take into account either local cultural traditions or environment where they are located, the question of professional education and search of its new methods is as relevant as never before. It is necessary to return to education integrity, when after gaining various general knowledge a student can continue studying by training at architecture firm as a young professional. A synthesis of theoretical and practical education has to be kept, however, the order of its obtaining plays a significant role for preserving the individuality of every future architect.

Key words: university education; master; synthesis of theoretical and practical education; abstract and real problems.